КПСС РАЙКОМА ПЛЕНУМЕРА

КРИТИКА А ЕШ

Дахача шоатта дийнахьа КПСС Шаьла райкома пленум хилар. «Района къахьегамхошта юкъе бу идейно-политически интернациональни кхетам баларен болх КПСС XXVI съезда решенешна хьежжа дӀахо тоабарна хьа-къехьарча районни партийни организацие декхарех» доклад йир пленуме КПСС Шаьла райкома хьалхарча секретара У. А. Исмаилова.

Района къахьегамхошта, кертагӀдаьккхар докладчика, деррига советски халкъо а санна, де дерхӀаш цхьа хӀама да — СССР хьахинча 60 шу, Нохч-ГӀалгӀайчен автономе 60 шу, нохчийн гӀалгӀайн шоай лоӀамагӀа Россена юкъебиха 200 шу дула юбилейш яха йоаггӀара бесса белгалъяхар. «СССР 60 шу дизара — 60 хьинарча къахьегама кӀира» яхача денна гӀа социалистически лахь а ноаржаль, толамца кхоачашнир карарча шера хьалхарча квартала задании промышленноста, транспорта, гӀишлош еча, торговле, бахача наха бытовой гӀулакхаш деча предприятей коллективаша. 1,4 миллион сома маьха я ерригача районе планал совгӀа ехка продукци. 105 процент кхоачашъяьй гӀишлош еча организацеша генподрядни балхий план, хӀаьта шоай низашца деча балхий пр — 106 процент. Кхоачашъяьй товарни продукце а капитальни вложенеех пайда эцара а план.

Докладчика а пренеех къамаьлаш даьча района прокурора А. Г. Шмиткова, Грозненски керттерча дукха комбината болхлочо Е. Д. Митюткинас, «Курчалоевский» комсий совхоза парткома секретара К. Э. Ибрагимова, ВЛКСМ райкома шоллагӀча секретара С. А. Атуева, «Пищемаш» яхача Аргунерча завода директора Е. П. Самуилова, къычар а теркам тӀаухитар керда саг хьалкхевара, цуна лакха идейность йолаш, патриотически сакхетам болаш, социалистически интернационализм йоаллаш, буржуазни идеалийн моастагӀа хургволаш кхетам балара дукхагӀа уйла е езаш хилара.

ТӀехьарча шерашка дикка лакхбеннаб районе боахамаи культуранеи партийни кулгалдара боарам. КПСС райкомо, юкъъанарча партийни организацеша чӀоагӀа къовсам лоаттабар бахьан долаш кӀезиглуш латт районе шоай района хьашташ мара на лархӀа гӀертар, национализмиш шовинизми, къаман башхалонаш теркал на е гӀертар а цар лоархӀам сов лакха баккха гӀертар а, реакционни традицеши обычаеши хьаллуацар санна дола социалистически общество тархуш доаца гӀулакхаш йола моттигаш.

Районера дикка коллективаш тайп-тайпарча къамех болча наха латташ я. Цига дикка а латташ я дукъ-дукъча къамех бола наьх кӀаши гарга ахара, шоай духовни развитаи эрсаша, нохчаша, гӀалгӀаша, цхьна къамех бол... наха аӀаши тепара про... ТӀехьарча хана гӀа-гӀа дукхагӀа хулаш латт районе шин къамах бола саг йоалаяь а къына къамагӀча сагага маьре яха а моттигаш. Нагахьа санна 10 шу хьалха районе 200 интернациональни дезал хиннабале, хӀанз 500 ба цу тайпара дезал. Районе хьа а яь болх беш я 27 интернациональни доттагӀаль клуб.

Цунца цхьана, кертагӀдаьккхар докладчика, къахьегамхошта идейно-политически интернациональни кхетам балара балха дикаги эффективности КПСС XXVI съезда решенеша дӀадехха тайпара лакхача боарме ца хилар. Факташ хьахьоккхача бесса, районе хӀана а шийлуди я национализми шовинизми тӀабаьхкача кхыча къамех болча нахаца дезала а районе баьха нах ӀимерӀа боалаш моттигаш. Ишта, 1982 шера январь бетта Аргуне вахаш волча Х. Хадизова, даь я бахьан а доаташ, бӀеха яппараш яьй № 2 йолча тика чу шийсенначa СПТУ-3 деваш волча Иосифовайта ишта къамаьлаш де метаргдаш яьнна шийга йист хиннача хьехархочох летая. Хулигана чувалла кхо шу суд яьй.

Ер я цхьаькха факт. 1981 шера январь бетта Бачи-Юрта вахаш волча Карачаева хулигански гӀулакхаш лелаьдаь Октябрьски юкъерча школа хьехархочунца В. Чернышевайца. Цунна а халкъа судо чувалла ши шу суд яьй.

Эсала лел атеистически кхетам балара болх. 30 мурдий тоаба чу а йоагӀаш йола цхьайтта дина формировани я районе болх беш. Ишта, Бачи-Юрта лелаш я 80 активист чувоагӀаш йола Ахмирзаев керте латтв Махьма-Хьажий мурдий тоаба. «Новая жизнь» яхача юрта я 200 саг юкъевола Вахаева кулгал ду Баматгири-Хьажий мурдий тоаба. Дукха хӀама ца эшиаш ерригача нах бахача моттигашкарча кашамашта доал дераш мурдаш ба, дукха дукхагӀа бола нах мурдий ӀаьдалагӀа дӀабехк.

Хетадала дезаш да, хьал ишта нийсдалар бахьан долаш идеологически актив шийн ерригача звеньяшка чӀоагӀа йоагӀаш а атеистически болх тоабара парцагӀаьльчна я а аьнна. Къаьстта теркам тӀабохийташ хила езаш я цу гӀулакха къахьегамхой депутатий Советии исполкомашкара дина культех дола законаш кхоачашдой хьожаш тӀаьхьожам лоаттабара йола комиссеш. Цхьабакъда, укхаза башха сагота бац гӀулакх ишта нийсдалара. Цунна тешал ду бӀарчча чакхдаьннача шера цу комиссеша советски законаш телхадеча нахах цхьаккха а саг бехктоххаме эза па хиларо.

Къахьегамхой идейность лакхъяран социалистически интернационализма идеалий ларда тӀа царна кхетам балараи йола чӀоагӀа мийле я хӀара саг марксистско-ленински мировоззренех кхевар. ӀалаьматЕ боккха ба цу даькъе партийни дешара, массови пропаганда дукъ-дукъача формай лоархӀам. Политически экономически дешара система ерригача звеньяша тӀулоал районе 10 эзар саг, атеистически кхетам балара проблемаш Ӏомаеш ва цӀина юкъе эзар гаргга саг.

Аьа дезаш да, чакхйоахача занятех идейно-теоретически, методически боарам лакхбара а пар шахарцара формаш чӀоагӀбара а тӀехьарча шерашка партийни организацеша дукха балхаш дах хилар. Дешар вӀаштӀехьадаккхара даькъера дика опыт Ӏоаль йи геологоразведка, «Пищемаш» завода, Грозненски дукха комбината, аьнка-бетонни изделей Аргунерча завода, ПМК-5, кхыча партийни организацеша.

Цунца цхьана белгалдаккха лелаш да «Джалка», «Автуринский», «Октябрьский», «Курчалойский» совхозий, Шаьларча кирпичик еча завода, Шалински районо, Шалински автотранспортни предприяте, «Промжелтранса» Аргунски предприяте партийни организацеши къахьегамхошта политически а экономически а дешар Ӏомалара боагӀача бесса теркам тӀабохийташ ца хилар, цу дешара хьайъехьа дукха формализм лелаяр.

Районе я 1500 агитатор, политинформатор, «Знание» яхача общества лектор. Ца ӀалаьмаТе боккха ница ба. Ца ишта хила доагӀаш дале а, дукхахача партийни организацеша шоай балха хоала ларде лувцаш ца актив, шийна бокъонца тӀабахийташ общественни мнение нийса формировани ера, коллективашка уйахцӀена дола морально-психологически хьал хьадара, къахьегамхой планаш а шоаи тӀайидаь социалистически декхараш а кхоачашде оарцагӀбахара. Къаьстта ала доагӀаш да из Аргун яхача станице, ПМК-11, «Зори Кавказа», «Искра» партийни организацеех.

Дукха да де дезараш лекционни пропаганда эргалькха тоаяра, эггара хьалха лекцей дикал лакхъяра даькъе. Чакхдаьннача шера 1146 лекци йийшай «Знание» яхача общества лектораша. Ерригаш а 73 мара яц царна юкъе Ӏилма-атеистически темаех яраш ,105 мара йийшаяц интернациональни темаех а. Уж кхоачам болаш яц.

Дукхача школашка лертӀа теркам тӀабахийтац дешархошта атеистически кхетам балара. Цо йиш хулийт дина хьалха латтарий кагирхошта шоай влияни е. 10 моттиг я районе кхенза йола йийташ маьре иха. Ишта маьре яхай, масала, Автурерча № 1 йолча юкъерча школа комсомольски организаце секретарь хинна Хамзатова а.

Бахача наха интернациональни кхетам балара боккхача лоархӀаме я культура учрежденеш. Цхьадола балхаш ду цу лостаме Курчалойрча, Гермечукерча, Алероерча, юртий культура Щенашка, цхьайолча библиотекашка, Цхьабакъда, дукхача культура учрежденешка деш хӀама дац къахьегамхошта интернациональни кхетам балара.

Декхар латт культура учрежденей балха практикана юкъера формализм дӀаяккхарах, царех бокъонца дола культура кхувлчаш дарах.

Шийн доклад чакхйоалаш аьлар докладчика, дӀахо йодача хана партийни организацеш де дезар да къахьегамхой хьинар айдалар ларде а лувнаш, СССР хьахинна 60 шу, Нохч-ГӀалгӀайчен автономе 60 шу, нохчийн гӀалгӀайн халкъаш шоай лоӀаме Россех дӀакхийтта 200 шу дизара нийчо еча хана деррига низаши резерваши балхацара кхоачамбоацараш дӀадакхара оарцагӀъяхар, берригa теркам кхестадийна долча дешаьта тӀабахийтар, идейно-политически интернациональнии кхетам балара балха боарам лакхбар.

А. БАРЗАНУКАЕВ,
«Знамя коммунизма» яхача Шаьла района газета редактор.

ЦАР ХЬАЮ ПРОДУКЦИ ТӀЕХДИКА Я

Планироване керда система а яьнна къахьегаш йолча назрановски ГӀ. Ахриева цӀерагӀча «Электроинструмент» завода коллективо нормативно-цӀена продукци кхехецара шии бетта задание совгӀа хьаьй 25 эзар сома маьха продукци. Шоай къахьегама толамаш тӀа-тӀа тоаеш къахьегаш ба уж хӀана.

[illegible] лаце хьалха латташ [illegible] цхьа хьаьнна итташ бригадаш, йаьш болхлой ба заводе. Царех я Трифонов Бориса, Олдоева Хадишата, Могушкова Бей-Хана кулгалдеча штамповщикий, слесарий-сборщикий, слесарий-инструментальщикий бригадаш. Уж бригадаш хӀана мара бетта шоагагӀча денада чотагӀа къахьегаш я. ХӀара сменагӀа нормаш 120—126 процент кхоачаьаьй штамповщикаша Сагова Тамаре, Барахоева Дугурхана, Богатырева Дугурхана, слесарша-сборщикаша Олдоева Хадишата, Гамурзиева Зинас, Нальгиева Любас, слесарша-инструментальщикна Измайлов Ӏумара, лекальщика Котиев Ахьмада, кхы дукха бераш. Шоаш кийчъю продукци дикеи тӀехдикеи мара хилийтац цар.

Б. ДОТМАРЗИЕВ.

«Автоспецоборудование» яхача производственни опытно-экспериментальни завода бригадашта юкъе хьалха латтачарех ца а Лоселиков Роберт Цаьич керте латта слесарий бригада. Ер шоагӀ шу да цо цу бригадана кулгалду. ХӀара балха дийнахьа смена цадоацаш 40—50 процент тӀехкхоачашъю хьинар долча коллективо.

Уж Ӏомаваш доахача дайнаро даькъа доаш бригадира цӀе а Цхьаькха дика вӀашӀ тӀехьбаккхарах. Дерригаша ихом беш болх барах, вӀаш барт тайпа хиларах актуу буха коллектива тӀехдика толамаш даха.

СУРТА ТӀА: Г. Лоселиков.
З. БАТЧАЕВА сурт.

Тхьаь даьлагӀа шу да КПСС члена Сайханов Гилане Веденски района XXII партсъезда цӀерагӀча колхозе хьинар ца кходен къахьега. Укх тӀехьарча кхаь шера шоай гараже механик волаш къахьег Сайханова. Общественни вахаре а дика даькъа лоац Гилане. Из ва колхоза парткома член, агитатор.

СУРТА ТӀА: Сайханов Гилани.

В. ЮНЦЕВИЧА сурт.

Хьалха латтача бригаде

Массаза санна тахан а эггара хьалхарчарна «Чечингобувьбыт» производственни объединене цхьоалагӀча цехе балха хьаьхкхьчар юкъерча дегӀара, хьатара йила юхь йола, хачу ейна кхалсаг.

— Тха цехе меттел ерригача объединене а эггара дикагӀйола производственница лоархӀаш я из дӀара кхалсаг. Мархиева Зайнал-Ӏабида Дугурхан, — аьлар цеха начальника Боров Сосарбика.

Шийна мел эшаргйола заготовкаш кийчйир цо болх дӀаболабе мара ца безаш. Бригадерча новкъосташа бе мел беза болх а белгалбьюккхар. Уж хьаьххьчача хӀаранена хоадамболлаш йола заданиш елар. Бригадерча обувщикаша, Дугурхана хӀара дийнахьа ишта шоай де дезар белгала а даьккхе дӀаболабу болх. Цудухьа цхьа смена дӀайодаш нар шоай норма 110—115 процент кхоачаш ца еш.

Объединенерча бригадашта юкъе эггара хьалха рапорт делар цар бий бетта план кхоачашъярах. Обувщикаш дош деннад СССР-ен Нохч-ГӀалгӀайчен автономен юбилейшта сийлена никъабаха, пятилетка хьалхарча шин шера задани укх шера 7 ноябрга кхачалехьа кхоачашъе.

Дугурхан керте латта обувщикаш яхье хьалха латташ хьабоагӀаш хилар а цхьа бахьан доацаш дац. Из да болхлошта юкъе шиш болаш, хӀараисгара доагӀаш дар хьадехаш, шийн декхар цӀена кхоачашдеш йола мастер Зайнал-Ӏабида Дугурхан хилар. Кога гӀирс хьабеча операцех цхьаккха а яц цунна тӀехдика ца йовзаш. Тхьаь цаӀ шу совгӀа ха я но из болх бу. Цу шерашна ӀалаьмаТе йоккха опыт Ӏоаьй цо.

ЦхьоалагӀча цехерча болхлошта юкъе эггара лакхагӀа йола балха разряд я Мархиева Дугурхана. Бригада болх тоабара цунна дика новкъостал ду толашагӀболча говзанчаша Мукаева Мадинас, Магомадова ПаьтӀамата, Алматова Розас, кхы дукха бараша.

Мархиева Дугурхана кулгалдеча бригаде къахьегаш мел бараш нохчийн гӀалгӀайн кхалнах ба. Уж берригаш а хӀана бац аьнна Дугурхана Ӏомабаь ба. Цудухьа объединенерча хьехамчех дикагӀа лоархӀачарех я из.

Мархиева Дугурхан массехказа хийрйай объединене профсоюза месткома, цехкома членалла. Шийна тӀадехка декхараш цо цӀена кхоачаш ца деш цкъа цӀийяла йийзаяц цун.

Зайнал-Ӏабида Дугурхана хьабена къахьегама никъ сий долаш хилар къаьгга хьагойт цунна тийннача совгӀаташа. Из я коммунистически къахьегама ударник.

Укх тӀеххьарча итт шера объединене Сийлен улга тӀа хьалтеха доалла цун портрет. Ишта Дугурхана еннай «РСФСР быта служба отличник» яха сийлен цӀи.

Б. КОСТОЕВ.

ДЕРРИГА ТЕРКАЛ А ДЕШ КИЙЧЛУ

Дерригача махка санна, политически а къахьегама а хьинар айдеина дӀайолаеннай хоржамий кампани Назрановски районе а. РСФСР а НГӀАССР а Лакхерарча Совета Президиумаша моттигерча Советашка хоржамаш дарах дола Указаш кепатехачул тӀехьагӀа района Советаш, партийни организацеша кулгалдеш, шерра дӀаболабир организационни а политико-массови а болх.

Халкъа депутатий районни Совета исполкомо парте райкомаца цхьана хоржамаш чакхлахира план оттайир, юртий а города а Советий исполкомий председателаши секретараши вӀашагӀ а теха совещани йир. Укхаза дийцар моттигерча Советашка депутаташ халкъа судахойн харжарах дола Законаш, уж массанахьа нийсса чакхдаха дезилга.

Хоржамаш дарах долча Законага хьежжа районе хоржамий участкаш, округаш, хоржамаш чакхдоахаргдола комиссеш вӀашагӀъехкаь. КПСС Назрановски райкома бюрос агитпункташка болх бергбола заведующеш чӀоагӀбаьб. Уж тха районе 28 я. ХӀара агитпункта эша помещенеш еннай. Царех дукхагӀъяраш телефонаш йолаш я, йоацача уж оттаяра дош тӀехьа ца доаккхаш къоастадергдолаш да. Балха планаш, дежурства графикаш оттаьй.

Белгалбаккха метаргболаш, дика болх беш я культура районни Цӏен методически кабинете йола агитпункт (заведующи А. Картоев). Уйла а яь, оттаяьй укхаза хоржамий кампани чакхйоаккхача хана бергболча балха план, долаш да справочни, юридически, советски хоржамий системах дола литература. Помещене чу хоза лостам ба.

Ишта дика кийчъяьй Назрановски АТП нов Нальгиев заведующи вола агитпункт а. Дика вӀаштӀехьбаькхаб укхаза агитаторий болх, харжархошта [illegible] еш, беседаш еш ба уж.

Хоржамий комиссешта юкъе ба КПСС, ВЛКСМ членаш, болхлой [illegible], ахархой, интеллигенце векалаш, юрта боахама специалисташ.

Хоржамий комиссеш хоржарах, участкаши округаши къоастарах йола материалаш кепатехаш «Ленина никъ» яхача моттигерча газета тӀа.

Боахамий партпорганизацей секретараша, агитпунктай заведующеша, юртсоветий председателаша, хоржамий комиссей председателаш, цар заместителаш юкъе а болаш, инструктивни совещани хилар. Укхаза дийцар моттигерча Советашка хоржамаш дара районе кийчо ярах.

Хургйолча хоржамий сийна районерча юрта боахамашка, предприятешка шерра социалистически лахь боаржаьй. Болхлоша, инженерно-технически персонало, промышленноста, транспорта, нах беча а бытови гӀулакхаш деча а организацей специалисташа дерхӀ 1982 шера къахьегама онсарне 1,7 процент лакх а яь, планал совгӀа 8-10 эзар сома маьха продукци арахеца. Цу гӀулакха производстве керда техника, технологи юкъейоалаергья. Ӏилман ларда тӀа болх вӀаштӀехьбоаккхаргба. Ишта районерча промышленни предприятеша дерхӀ шерда 8 таймара продукци арахеца, царех 3 хила еза паччахьалкхен дакъала Знак тӀалатташ.

ХӀанз районе шерра чакхйоаммахаш я моттигерча Советашка депутаташа завхка кандидаташ оттабара собранеш. Къахьегаме тьалха латтараш белгалбоах депутаталла харжа.

З. ХАУТИЕВ.
КПСС Назрановски райкома оргтдела инструктор.

СОВЕТСКИ ХАЛКЪ—ШЕ ДАГАЛАЬЦАР КХОАЧАШДЕШ

КОНСТИТУЦЕ 19 СТАТЬЯ ТӀА АЬННАД: «СССР СОЦИАЛЬНИ ЛАРД Я НОХАРГЙОАЦА БОЛХЛОЙ, АХАРХОЙ, ИНТЕЛЛИГЕНЦЕ ЦХЬОАГӀО».

КПСС XXVI съезде Л. И. Брежнева йоахар. «70-ча шерашка дӀахо вӀаши гаргаухаш яр советски общества ерригa классаши социальни группаши. Из объективни, амма хӀамма а стихийни йоацаш йола процесс я. Боккха ба цу даькъера партен паччахьалкхени социальни политика лоархӀам. Вай де лерхӀар да нах: классашта бекъалуш йоаца общество хьаяр. ХӀаьта хьадда ала йиш йолаш а да: вай ца социаш, бӀубенна тӀадолх цу воаш дагалаьцача сийлен гӀулакха».

Чакхдаьннача итт шеро гайтай из принципиально лоархӀаме теоретически политически положени КИСС практически балха ерригача аспекташка партийни кулгала маӀан хьагойташ болча бӀаьхийча вахара чулоацамах. Цун маӀан латт, дегӀаенача социализма советски общество классаи башхалонаш тӀа-тӀа кӀезиглуш, дӀайоалаш хиларах, общество социально цхьан тайпара ерарах, цун идейно-политически цхьоагӀо чӀоагӀъяларах.

Партийни документаш тӀа йолаш я из хьахилар социализма, КПСС политика сийлахь-йоккха кетало йолча, наьха керда исторически юкъаре йолча советски халкъа шерра йовзийтаь характеристика. ХӀанзалца адамие дегӀаенача бӀаьнерашка хинна а яц е хила йиш а хинна яц тайпара йола юкъаре. Советски халкъа кертера башхалонех хьахьоастадергдола хӀама да цун цхьоагӀо, барт хилар. Советски халкъ дегӀаденна йиш йоацаш цхьаи тайпара да экономически, социальни интернациональни, политически, идеологически, 200 миллион [illegible] совгӀа [illegible] халкъ кхоталлара кӀийле я социализм йола а бокъонца а котьялар.

Советски халкъа цхьоагӀо социальни кӀийле — хьалхале болхлой класса а лёлеш йола болхлой класса, ахархой, халкъа интеллигенце союз. Политически кӀийле — Советски Ӏаьдал, социалистически демократи, советски халкъа политически кулгалхо йола Коммунистически парти. Вай махкарча ерригача классай, социальни группай, дукхийча а нагийча а къамий оалгара хьашташ цхьатарра хилар, вай общества идейно-политически цхьоагӀо къаьгга хьакхаш хӀама да деррига халкъа паччахьалкхе. Советски халкъа идейно кхоталара кӀийле — марксизм-ленинизм, болхлой класса

Ӏилман идеологи. Цу дерригне йоах социализм котъялар бахьан долаш болхлой класса влияни геттара лакхъеннай, ерригa общество тӀераяргйоацаш цун позицеш тӀа латт, цун социалистически хьашташи коммунистически идеологи йиза хьаллоац.

Антикоммунисташи ревизионисташи шоай социализмах долча аьлдитташ тӀа фальсификаци ю физически болх бечеи хьаькъалца болх бечеи наха юкъерча гӀулакхашта, интеллигени духьала оттае гӀерт къахьегамхой кхыча группашта. Цар йоах, социализма хана болхлоштеи ахархоштеи эксплуататаци еш йола доал ду класс хул интеллигенцех. Бокхар йоах, хьалхале лелаеш болхлой класс хиларо интеллигенце лоархӀам лохбу. Вай идеологически моастагӀаша шоай ма хула хьалхестабу «диссиденташ» — «кхы уйлаш яраш», интеллигенце цунцех хьахиина кучка. «Культурни революци» хиннача хана деша шоай ма хула интеллигенце сий лоале гӀерташ, из Ӏохьекхаеш, цунна тӀаккхуш, болхлой, ахархой, багархой дукхьала баха гӀерташ хьабаьхкаб маоисташ.

Из деррига оалгара дукхала да интеллигенцеи болхлой классаи юкъе хила долча гӀулакхий хьакьохьарца марксистско-ленински идеолога, Советски Союзерчен социалистически доттагӀален къычи механизмарчен реальни социализма [illegible] тайпана цхьанкъа а хӀама долаш дац.

Физически хьаькъалцеи къахьегача балхахой [illegible], дегӀаенача социалистически общества цхьоагӀо чӀоагӀъялар дукхахача планаш дукха сакъии дола процесс.

Советски общества барт тӀа-тӀа [illegible] социалистически демократи хиддоаца дегӀаьхар, дешахой а нагий а деррига социалистически къамаш да тӀехьа чӀоагӀа [illegible] хьаьш гаргӀ еар. цар дегӀадӀа [illegible] националистех шоай [illegible] лар, дерригача [illegible] айкха цхьан гӀулакхаш лелаш [illegible], хӀаьта ишта общест [illegible], коллектива, хӀара [illegible] саг [illegible] цхьан тархуш хилар [illegible] долаш. ДегӀаенача социализма общества цхьоагӀо чӀоагӀъялара ӀалаьмаТе боккха лоархӀаме хӀама да советски наьха кхетам цу коммунистически идеологи морали тӀа-тӀа кӀоарлуш латташ хилар. «Социалистически доалахьой тайп-тайпара формаш вӀаши гаргахь,

яхар, городаи юртаи, хьаькъалца бечеи физическии балха юкъера лоархӀаме башхалонаш йоалаш-йоалаш дӀайоалаш латташ хилар, берригача къахьегамхоша болхлой класса идейно-политически позицеш хьаллацар бахьан долаш бахача наьха деррига тӀоа нийн реальни хьашташи дерхӀараши, социальни идеалаш а психологи а цӀаккха а ца дахача бесса вӀаши гаргадахад вайцига», — йоахар Л. И. Брежнева «Ленински курсах» яхача шийн книжка тӀа.

Физически хьаькъалцеи болх беча балхахой соко чӀоагӀъялара новкъостал ду цай парте интеллигенце мугӀараш болхлой классахи колхозни ахархоеи баннача наьах хьалдилара политика чакхйоахаш хиларо. Хьалха латта болхлойи колхозхойи кулгалдеча балхаш тӀа хьежабу, специалисташ бу, интеллигенце мугӀараш кидбе ухийт. Болхлой, ахархой, цар берий вузашка деша аха актуу хилийтара эшаш дола хьалаш хьалара тӀадерладаь гӀулакхаш ду; предприятей путевкаех деша ухийт вузашка, педагогически, цхьанехча кхыча институташка деша ухача юрташка бахача наьа дьыетташ я, вузашка хьаьнй подготовительни курсий шерра сети подготовительни отделенеши.

Юрт дегӀайоалаярен из города гаргадаккхар даькъера КПСС социальни политика де лерхӀараш чакхдахар ӀалашДеча средствай ерригача [illegible] кертера лоархӀам бола хӀама да юрта боахама материально-технически база чӀоагӀъяр, цун индустриальни боарам дӀахо дегӀабоалаер. Ишта хана цу болаш яр Советски паччахьалкхе юрта боахам дегӀабоалабара [illegible] хьиний средствий [illegible].

СССР дегӀаенача социализма чакгӀа яьнначул тӀехьагӀа хьахилар цу хьакъехьара шерья торонаш. Хьохаме хӀама да Советски Ӏаьдал латтача деррига шерашка юрта боахам дегӀабоалабара хьохадаьча 383 миллиард сомах 277 миллиард сом, е 72 процент 1965 — 1977 шерашка дӀахийца хилар.

ТӀехьарча пятилеткай шерашка доккхий хувцамаш хиннад вай республика юрта боахам дегӀаххара даькъе. Из хинна индустриальни кӀийлен тӀа боахамаш латт. Еш латт юртбоахама производствана специализаци концентраци. Хьалха нолхай специализированни объединеш, трестан, боахамаш. ТӀа-тӀа дукхагӀа хьацаш латт юрта боахама капитальни вложенеш. ТӀехьагӀа [illegible] 303,2 миллион

сома боараме хилар из, вешта аьлча, цул хьалхагӀарча пхе шерачул 138,4 миллион сом дукхагӀа а бархӀагӀча пятилеткечул дукха хӀама ца эшшаш шоаза дукхагӀа а.

Дикка совдаьннад юрта боахам техникаца Ӏалашбар. Ишта, нагахьа санна юрта боахама лаьрӀа хинна 1970 шерара керттера производственни фондаш 100 процент лаьраӀача, 1980 шу тӀакхоачаш 250 процентага кхоачаш тӀакхайтар уж. Болх беш волча цхьан сага а юртбоахама деррига лаьттай 100 гектара а фондий тьоккхам лакабелар хьалхарабар 221 процентии шоллагӀбар 210 процентии.

Юрта боахама къахьегамах индустриальни къахьегама тайпаех цаӀ бара деша кӀийле латт юрте боахам тӀа-тӀа дукхагӀа хӀанзарча тахарча техника средстваца Ӏалашбарах. Из процесс йӀаьхахача хана латтаргйолаш я. Цо дӀадех эггара хьалха кӀийлен тӀара производственни фондаши энергетически низйлашца эзам а [illegible] ихаш хилаиа даргдоаца материальни [illegible] СССР дегӀаенача социализма юкъах чуйоаллара боалло я на проблеме къоастеча доккхий толамаш дакха хилар. Ишта, къаьстта энергена Ӏалашбара дааккхе абсолютни тӀакхийтар [illegible] беш волча цхьан сага [illegible] [illegible] 3,3 [illegible] боаре хилар [illegible] летаче, [illegible] — 5,6 г. и., [illegible] 11 г. и. Къа машинаца хьоашь [illegible] хӀаш юртбоахам деррига дӀа [illegible]. [illegible] Научно-техническа прогресса воздействех юртбоахарча балхахой къахьегам хулаш-хулаш тӀа-тӀа [illegible] [illegible] болхлой къахьегама [illegible] «Тахан ахархочун — йоахар Л. И. Брежнева, — [illegible] леладе дола чоаллахеча машинаца, электрификаца, химеца, агротехнически зоотехнически Ӏилмаца. Из я на юртбоахама къахьегамах индустриальни къахьегама тайпа дара процесс».

Индустриализаци еш латтача хана юрта шоаттa хьахул оператор-хьайбаш лелалер, мелиоратор, гидромеханизатор, кхыраш санна йола индустриальночар тайпах йола керда профессеш. Алсамбуалаш латт шерала профилан тракториста-машинисташ, хьалха алхха производственни производствое мара хулаш ца хинна оборудованеш лелахов. [illegible] санна йола [illegible] тайпахча профессей [illegible].

ТӀа-тӀа дукхагӀа хулаш латт республикан колхозашка, совхозашка лаккхара юкъерра образована йола

[illegible]. Ишта, нагахьа санна 1970 шера юртбоахама производстве болх беш 2400 специалист хинналам, дӀадахача итт шера [illegible] шоазза сов а яьнна 5000 сагага кхаьчай.

КПСС я ерригa халкъа цхьоагӀо шийх латташ йолча буазамий лард. Шийн гӀулакхашка а де [illegible] а йиллача парти а классови идеологеи [illegible] цхьоагӀо [illegible], [illegible] ма [illegible]. Цудухьа КПСС [illegible] чӀоагӀъялаш за [illegible] класса байракха [illegible] советски нах кхотабара [illegible] керттерча тьалех цаӀ.

Лоамаш масса [illegible] гуйнаш халкъ [illegible] тайпарча «СССР ах болча [illegible]» — советологаша, [illegible], кхычар КПСС наках дӀахаьла а саг [illegible] йола «хьача хараларех [illegible] [illegible] гӀерташ [illegible]. Цу тайпара дола шоаш [illegible] дагалацаш дола [illegible] хилар сиха гучадола КПСС членаш [illegible] 1976 шу [illegible] [illegible] болхлой 41,6 процент [illegible], колхозхой — 13,5 процент, технически [illegible] — 20 процент, [illegible] 24 процент [illegible]. Парте [illegible] 20 процент [illegible] [illegible].

КПСС [illegible]

[illegible] шоай [illegible] партеца дувза гӀерташ хилара.

Антикоммунизма [illegible] КПСС мутӀараша, болхлоша совгӀа, къахьегамхой кхыча группай [illegible] хилар болхлой класса, [illegible]. ХӀаьта цу факта [illegible] [illegible] [illegible] социальни [illegible] болхлой класса а [illegible] [illegible]. [illegible] политически [illegible] марксистско-ленински партена [illegible] болхлой класса социалистически общества [illegible] политически [illegible] [illegible] дейстиа.

Б. КОДЗОЕВ.
Нохч-ГӀалгӀай истори, социологи, филологе Ӏилма-талламий институтан Ӏилман болхахо.

В. И. Ульянова — Ленина цlергlча Казански пачхьалкхен университета дунехьа къамех болча пехах латтача боккхача студенчесин дозала юкъе советски вагийча нахацен мехкараш-йеи цхьана йоза боиъонаш йола членаш ба Куба, ГДР, Лаоса кагиркхой организацеш бахкийтарца.

КГУ интернациональни клубе интернациональни кхетам балара проблемаех конференцеш симпозиумаш ю, политически плакатен конкурсаш чакхйоах, машара фонда средстваш гулъелта вlашtlехьдоах.

Укх шера КГУ эггара хьалха хургда кхыча мехкашкарча студенташа из вуа чакхъяьккхар.

СУРТА ТlА: политически плаката конкурс кийчъеш ба интернационални доттагlален солидарностен клубе.

Е. ЛОГВИНОВА сурт.
ТАСС фотохроника.

КХОМ БАР — МАССАНЕ ДЕКХАР

Къахьегамхой сайхетам лакхбарца дувзадениа да материальни энергетически ресурсаш кхоар. Вай партеlадех энерги кхом беш lалахийтара методаш шерра lаловзийтар. Кхом бар — из дац энерги кlезигагlа lалахийтар, из дукхагlа lа а ухийташ продукци дукхагlа кийчъе сов энергена кхом бу технологически процессаш юкъе а йоалаеш. Бакъда, цхьайолча предприятешна хlана а тlехьа эшшача боараме кхочашъяьц чlоагlъяь нормаш лохъяра эшаш йола мероприятеш. Масала, «Чечингплодоовощтоз», «Грознефтеоргсинтез» ахача производственни объединенеша кхочашъяьц электроэнергии доагори lаладахийтара нормаш лохъяра задаеш.

Хlана а тlехьа массанахьа а тоадаьлац доагора-энергетически ресурсашта учет ара гlулакх, цудухьа уж дукха йоа пайда боацаш. Масала, 1981 шера лоаттадеши lалахийташ вай республике довдаьд дукха эзараш тоннаш условни доагор. Тайп-тайпара технологически пийшкаш йоагаира процесс во вlашtlехьбоахаш хиларахи из тlоанашкара хьайоаккхаш дукха пайда боацаш йоаю мехкдьаттаца цхьана хьаукха газ. Лоархlамо гlулакх да Іин Іанарцара конденсати ца йоаяра тlехьа къоасам лоаттабар. Духхьал цхьа тонн Іи с цунцара конденсат яккхарга дlадода 130-и 60-и килограмм условни доагор. Энергоресурсех шоллагlа пайда эцара эша резерваш йолаш я «Грознефтеоргсинтез», «Севкавнефтегазпереработка» объединеней предприятешна, «Красный молот» «Автоспецоборудовании» заводашна. Іилманен техниканен нарагlдаьинарий ларда тlа хила деза кхом бара гlулакх. Производственни Іилманен юкъера бувзамаш чlоагlдара бухсоццаш йола мероприятеш белгалъяьхай карарча хана дукхача къахьегама коллективашна.

Белгалданкха деза вай мехка доаккхаш дола хlара кхоалагlа дола тонн болат, диълагlа тонн чаьхати картонн отходех а, хlара пхелагlа тонн серни кислота — чакхъяьккхача газах а даьнна хилар. Республика цхьайолча предприятей опыто хьаьокх тайп-тайпара продукци арахецаш ресурсаш шоллагlа балха юкъейоалаяро лоархlаме пайда белга.

Ишта «Красный молот» заводе ресурсех шоллагlа пайда эцарах 7500 тонн lаьржа металл кходаьд дlаяхача пятилетка шерашка.

Дерригача советски халкъа рузкъа дебадеча хьнаре даиъа лоац республика энергетикаша. Керттерчех гlонна йолчех теплоэнергетически оборудоване балха технологически режимаш тlехнийса ледаярах, уж кердаяхарахи царна реконструкци ярахи 1981 шера «Грозэнерго» кходаьд бlаьш эзараш тонн условни доагори миллионаш киловатт-сахьаташ электроэнергии.

Республика еррига промышленни, гlишлошъечи транспортнии организацешна кходаьд lаьржача металла прокат, цемент, котельно-пийшкай доагор, автобензини дизельни доагорн. Моллагlдола зенаш дlадахара, отходаш кlезигагlа хилийтара, бийдал, материалаш, доагори энергии ма могга кlезигагlа дlалахийтара тlаерзаь практически мероприятеш чакхъяха еза.

Н. БАШИРОВ,
технически Іилмай кандидат, ГНИ доцент.

БУХСОЦЦАШ ХУРГДАР ФУД?

КПСС XXVI съезде къамаьл деш новкъоста Л. И. Брежнева аьлар хьалхалаттарий опыт вай социалистически строе мах баь варговцаш доккха рузкъа да. Еррига общества хьашташ дикагlа кхоачашдара центре а моттигашна а ма хулла дикагlа пайда эца беза цох. Из лоархlаме гlулакх долга ала а белгалдаьккхад цо СССР профсоюзий XVII съезде, Ташкенте хиннача торжествашка къамаьл деш а.

Къахьегама овсарле а продукце дикал а лакхъяра хьалхалаттачар гойтача масалаш лоархlам боккха ба. Цар гучайоах производстве йола торонаш, хьаьхонх ишта къахьега деза. Энтузиастийн новаторийн влияни коллективе чlоагlагlа хул партийна комитеташа, яхь вlашtlехь йоаккхачара хадданза цар бе ча балхага хьожаш хуле, кердадар ший хаинахьа хьаллоаце.

Ишта болх беш дукха а предприятеш я республике. Масала Нохч - Гlалгlай гlишлош управлене СМУ-7 мехкдаьтта чакхдоаха ЭЛОУ-АВТ яха йоккха комплекс хьалъеш лакха эффективность йола бригадий подряд юкъейоалайир. Къахьегама прогрессивни приемех пайда а эцаш, болх вlашtlехьбаккхар бахьан долаш халкъа боахама чlоагlа лоархlаме йола объект ханал хьалха хьалъяьккхар.

Плотникий, бетонщикий, слесарий-монтажникий кхаь бригадах комплексни цхьа бригада йир. Цунна кулгалде хьожавир опыт йола гlишлонхо Никишин Юрий Федорович. Укх бригада опытах вlашагlтехар Б. М. Сергеева, Н. А. Спотыкайло кулгалду кхы ши бригада а.

Боахама расчет а йолаш, къахьегаш хиннача коллектива балхах доккха беркат доалилга дукха ха ялалехьа гучадаьлар. Слесарь, плотник е бетонщик кийча вар хьалхагlа бе беза болх чакхбаккхара эшшача минуте дlаотта. Цудухьа оалар коллективах комплексни я аьле, цо баьккхар толам а. Коллективе болх бечарех дукхагlбараш 3—4 смежни професси йолаш бар. Хоадам боллаш болх вlашtlехьбаккхар баьхан долаш ха зехьа йоаеш моттиг хилацар, дерригlа чакхйоахаш хиннача технологически операцешиа айнир экономически эффективность. Бригадии подряда методагlа болх беш хиннача коллективо алкха 1978—1979 шерашка шиъ миллион сом тарга маьха гlишлон монтажни балхаш дир. Болх беча хlара сага выработка планагlа йоагlачул шоззаза дукхагlа хилар.

СМУ-7 дикка опыт Іоаьй нахаца болх бара а. Болхлошкара доагlар дика хьа а дех, цунга хьежжа хадданза цар йоакхо а ю. Кулгалдеш йола кадраш хьахаркара а уж балхаш тlа дlанийсъяра а къаьстта теркам тlалоаттабу управлене. Укхаза керттера дар лоархl къахьегама а производственни а дисциплина чlоагlъелга.

СМУ-7 коллектив массаза хьалха латт кердача патриотически боламашта, социалистически яхь йоаржаеча, къахьегама овсарле лакхъергйола формаш методаш юкъекхувлача.

Партийни организаца дикагlйола опыт дlайоаржаеча пайда эц гойтара агитацех. ЧНУС «Строитель» яхача дукха тираж йолча газетах, Болхлошца беседаш, собранеш ю.

Ишта беча балхах доккха беркат доал. ЭЛОУ-АВТ яха комплекс хьалъеча шерашка «СССР Минпромстрой дикагlйола боахама расчетий» яха цlи диазза лаьккхар цо. Хlаьта X пятилетка итогех СМУ-7 коллектив СССР ВДНХ Ерригсоюзни улга тlа дlаязъяьй.

Хано хьахьекхад из опыт дика йолга. Хlанз бригадии подряда хьисапе болх беш я республикера дукха промышленни объекташ.

Іомаде, хьаьца мегардолаш дукха а кердадар юкъедоаладаьд юрта боахама хьалха латтача коллективашта а. Дукха ха йоацаш Шелковской района «Коминтерн» яхача колхозе хиннача семинар-совещане дийцар шура йоаккхача поточно-цехови метод юкъейоалаелга. Керда технологи эггара хьалха юкъейоалаяьчарех ба коминтерновцаш. Кердача методагlа болх бе болабелча денз деттача доахана продукци белггала лакхъенний. Пачхьалкхенга йохкаш йола шура хьалхарча сортах я, соахка миссел кlезигlа ахча дlадахийта шура укхаза вlалла а яьккха яц — 26,6 сом 1 центнерга.

Мишта хиннад уж дика хувцаман? Уж хиннад кердадар, дикагlа пайда луш дар юкъедоаладарах. Хlанз укхаза хlара Іатта биологически хьалагlа хьежжа къаьсттта къаьстта гlулакх ду. Кердача методо торо елар ферме болх бечарна гlулакх довза а довзаш, шоай говзал лакхъяра, цунга хьежжа аьттув а баьлар.

«Коминтерн», «Путь к коммунизму» колхозаша дlадоладеь кердадар шерра хьалъяьцар партийни организацеша. КПСС райкомо а райисполкомо а декхаройла дир районера дерригlа а боахамаш хьалхалаттачар опытах пайда эца.

Хlана поточно - цехови система районерча дукхагlйолча фермашка юкъейоалаяьй. Цунга хьежжа шелковчанаш пачхьалкхенга шура йохкара тахан республике хьалха латташ ба. Пятилетка хьалхарча шера план толаме кхоачашъярах Шелковской района а «Коминтерн» колхоза а КПСС ЦК, СССР Министрий Совета, ВЦСПС, ВЛКСМ ЦК карара-кара теза Цlе Байракх енай.

Тlеххьарча шерашка ишта опыт Іоаьй баьцадаараш леладеча «Юбилейный» совхоз-завода коллективо. Укхаза чlоагlъяьй материально - технически база, кийчъяьй гlулакх довзаш йола кадраш. Шерра йоаржаьнча социалистически яхьо дика влияни яьй къахьегама овсарле лакхъяра. Баьча организаторски балхага хьежжа, хьокхамаш а эргадаьнна хувцаделар: хьалха гектара тlара 112 центнер баьцадараш чуэцаш хинна дале, хlанз — 202 центнер.

Совхоза карагlдаьннача пайда юкъе къаьстта дика гlулакх да баьцадаараш кхедара сезонность укхаза дlаяьккхалга. Из вlаштlехьдаьннад рассада лелаяр бахьан долаш. Дукха а боахамаш дlадодар дукха- хеташ къезк цу гlулакхах хlаьта из ишта доацилга хьахьеккхад «Юбилейный» совхоз-завода опыто. Рассадагlа кхеяь помидораш, нарсаш июль-август бетта кхач. Цу хана цар мах а ба 3—4 дукхагlа ги дlа а дийна, гураьхьа чуэцачарел. Цул совгlа, рассада лeладеш хилча наха а хьабе болх хул. Хlаьта ги дlадувш хилча уж 4—5 бетта де хlама доацаш бус. Ишта хилча тlехьагlа боахаме эшаргбола нах балхара дlабувл.

Хlанз совхоз - завода рассада кхедеш йола теплицаш 4,5 гектарага дlакхаьчай. Цо торо лургья хьалха кхачаш йола томаташ, нарсаш, кабуц 100 гектара тlа дlае.

Деррига дlадаьккхача а, рассада лелаяр пайдане долга хьахьокхаш цхьаьккха цхьа масал доаладергда аз. Рассада дlаегlача кхай тlа селонагlа цкъа мара оасар де лезац, гинах баьцадаараш хьалхедеча — диазза.

Къаьстта ала деза, баьцадаараш леладеча планировании распределении яра опытах. Хьалхарча шерашка кийчъеш йола продукци валови цифрашка диллача дукха яр, цхьаболкъда, цу цифраша ювцича бесса уж махага дlа-м кхачацар. Мичча бесса хинна а продукци дукхагlа хилла сагота бацар цу хана баьцадаараш леладераш. Из метод дика йоацилга а хайна, битай совхоз - заводо. Хlанз боахаме дувцар да балхах тlеххьара хьахулар. Чоалхане яц цуи принцип: лакха мах а болаш, рынке из дукхагlа йохкарга хьежжа хул болхлой алапи а. Ишта гlулакх дар бахьан долаш дикал лакхъяра дош укх боахаме кхы дувца дезаш дац. Республикерча дукхача боахамашка баьцадаараш леладар рентабельни дене. «Юбилейный» совхоза цо хlара шера 220 эзар сом совгlа пайда лу, из хьокхам тlа-тlа лакхлуш а боагlа.

Республикерча кхыча районашка пайда эций Шелковски хьайбаш, Ачхой-Мартановски баьцадараш леладерий опытах? Эзац. Дувцарах мара хьалха латтарий говзал йовзац царна. Хlаьта из йовзаре, цох пайда эзаре дlадодаш хlама а доацаш, хьахулар боарам боацаш дукхагlа хургдар. Деррига а де дезар фуд — кердачох ца къехкар, дlадоладаь гlулакх юха ца воалаш диазза чакхдоаккхилга.

Пайда эца, Іомае мегаргйолаш йоккха опыт Іоаьь нах ба вай республике. «Джалка» совхозе болх беча Социалистически къахьегама Турпала Б. Саидова, «Атагинский» совхозерча Социалистически къахьегама Турпала Ш. Гайтамирова, «40 лет Октября» совхозерча Б. Кодзоева индустриальни технологи юкъе а йоалаьь, хlара гектара тlара 50—60 центнер хьажкlаш чуэц.

Бригадни хьисапе къахьегилга дика вlаштlехьдаьккхад «Красный молот», «Промавтоматика» НПО опытни заводашка. Ишта йоккха опыт Іоаьи гlишлош хьалъеча, буруш деттача, кхычахьа.

Министерствай, ведомствай, предприятей кулгалхой, специалистий, халкъа депутатий, профсоюзий декхар да хlама ха безам болча наха карагlдаьннар, пайда луш дар шерра производства юкъедоаладелга, цох пайда а эцаш, парте XXVI съезда решенеша белгалдаьккхар тешшаме кхоачашделга.

С. БЕРСАНУКАЕВ,
КПСС Нохч - Гlалгlай обкома лектор.

Іилма-юрта боахама

ХЬУВКЪАМ ЛАКХА ХИЛИЙТАРА

Вай мехка дукха ялат луш йола район я Украина. Іаламо дlадийна хlама дика хьувкъаш дола лаьтта денлад цунна, цхьабакъда, ишта камаьрша хиннадац климата даьнъе. Догlа а лоа а кlезига делдаро лаьтта леладара гlулакха тешаме йоаца зона яьй республика территоре доккхача даьккъах.

Хlаьта а лаьрхlа да укхазе карарча пятилетке юкъера лаьрхlа шера чукхьа юрта боахама валови продукци 12—14 процент совъяккха, юкъера лаьрхlама хlара шера чуделла ялат 52 миллион тонна, шекар доаккха кхелла 87 миллион тоннага кхоачаш, [illegible] 2,0 миллион [illegible] чуэцъа.

— Дукхача даькъе тlеххьарча [illegible] Іилманна карагlдаьннараш [illegible] юкъедахьара [illegible] таралда тlакхачадар, — аьлар АПН корреспондентаца къамаьл деш Б. Н. Ленина цlи [illegible] юртбоахама Іилмай Ерригсоюзни академе (ВАСХНИЛ) [illegible] отделене [illegible] Богданов Григоре. — [illegible] Украинерча [illegible] юртбоахама Іилма-техникама учрежденей [illegible]. Цар [illegible] [illegible] лагlа пайда ийбара даькъе, хьувкъара хьакъелъара торонаш лакхъира, мелиорировании лаьттех пайда ийбьра даькъера рекомендацеш. Цар дlалоац республике шиъ миллион совгlа гектар, хlаьта 1985 шу тlакхоачаш яхы а их миллион гектар тlакхетарьа цу майдана.

Дикка толамаш даьлад украинови селекционераша. Йоккхача ялх специализировании центра хьадаьд регионна стабильни йоацача климата хьаллиха лакха хьувкъам ийбийла Іалаждеза юртбоахама культурий керда сортаий гибридаий. Царех цаl — Порьянови йола Мироновски селекцеи [illegible] водстван Іилма-техникама институт — [illegible] йоацаш я. Планета гуранка дуй ялат тlаболча еррига майда цхьайтта процент цун опытни [illegible] [illegible] [illegible]. Гектара тlара 100 центнер ийна да Іеш хьувкъ ю.

[illegible] дац [illegible] Іилман Центр — [illegible] Ерригсоюзни селекционно-генетически институт [illegible]. Цу [illegible] [illegible] мутагенни [illegible] оригинальни [illegible] кийчйитай опытни материал [illegible] долла довше.

Цу Іилман учреждене балхах хьахилна керттердар да цо фийгех белон довзаш долча кхыча сортехчул 2—1 процент дукхагlа йоаллача дика хьувкъаш долча чlоагlача кlа сорташ хьа а даь практикина юкъедакар.

Украине деча селекционни балхий масштаб йоккха хиларах дуйц укх даиненна. Тlеххьарча пхе шера пачхьалкхен сортоиспытане дlачулоцнад районировании 171 а юкъе долаш дола тайп-тайпарча культурай 825 сорти гибриди. Царна юкъе да гектара тlара 85—95 центнер хьувкъам бала беши дола гураьха дуйна кlа мaсеха сорт, хий довнача лаьттаиа гектара тlара 120—150 центнер фуьтлийа [illegible] йола [illegible] керда гибридаш. [illegible] 65—60 центнера боарама болча арени кlа гураьха дуь сорташ. Цу тlа а кердача сортий конструкторий теркам тlаберзабаь ба хьувкъам лакхбара бераьбаь эзна ца Іеш. плазах йоала боаль. [illegible] доалла аркаман, [illegible] доалламерир [illegible]. Хlанз аьлча, [illegible] хьувкъама [illegible].

Цуи дlоен [illegible] еррига [illegible] дахараш комплексно къестадарца мара Іалашдулургдоацача боарамга кхаьчай тахан юртбоахами производство, — дlахо дуьц Богданов Григоре. — Из дулургдац алхха Іилман знаней дукь-духьача довзъом Іилмахой, цу даькъе биологий, химиий, физиций нихан [illegible] мара. Духхьал 1970—1980 шерашка даьд республики пачхьалкхеи ведомственни планий вoрхl бlаь совгlа болх а чулоацаш йолча 207 комплексни Іилма-технически темлех тохнамаш. Из бахьан долаш эффективность миллиард сомал тlех йоалаш йола пхи бlаь совгlа Іилма разработка дlанхачийтай юртбоахама производствага. Цу юкъа дедаьд ВАСХНИЛ Къулбахен отделене Іилмахоий изобретени ераш дола 530 авторски теша.

Тохкамашта координаци ера пайда ийбу сиха Іилма разработанашта планировании ера программно-целевой методах 1981—1985 шерашта хlамаьехьа оттаьна «Агрокомплекс», «Шекар», «Дакъари протеини» кийчъенна 10 республиканский целевой программа.

Юрта боахама проблемаш тохкарий кхестадеча [illegible] дика лаьцы Украинни ССР Іилмай Академе. Масала, дунен тlа эггара йоккхагlъярех цаl йолча УССР Іилмай Академе ядерни тохкамий Институтa У-240 яхача циклотрона тlа отта а нь болх беш я из болча баьцоигlаша чуловца белок мел дукха и хьажара йола экспресс — анализа технологи. Мах баь варговацаш доккха гlо ду цо специалисташта цу культурай керда перспективни сорташ хьаде а селекци сихъе а.

УССР Іилмай Академе теплотехника институте оттаьй удобренешта монодисперсни гранулировании ера оригинальни технологи. Цу тайпарча удобренеша итт процент лакхбу ялатий культурай шекара свеклайн хьувкъам.

Микробиологе, ботанике, [illegible], молекулярни биологеи генетики, баьцоигlай физиологе институтий, Украина Іилма Академе, кхыча Іилма центрашна [illegible] юртбоахама культурашна хулача лоацамашта дукхаьлара [illegible] чlоагlбари, уж биологически а химически а [illegible] дейш [illegible] хlамаех [illegible], удобренеи керда тайпаш хьадара, юртбоахама продукцена перерaботка ера [illegible], пайда ийбара керда [illegible] хьаяра тlадерзадеш тохкама балхаш.

Владимир КОЛИНЬКО,
АПН корреспондент.

Подзол дехьара

НРК. Хlанз Кампуче юхаметтаоттаьй полностовцаша йохаяь хиннача электростанцех дукхагlъяраш. Цар хlанз тел тlом хилалехьа хьалхарча эггара аьттув болаш хиннача шерашка луш хиннача сатгъа процент совгlа йола электроэнерги. Дикка тоаденнад Пномпень электричествоца Іалашъелга. Городерча шиш электростанце энергеца Іалашъю столицера еррига промышленни предприятеш. Социалистически мехкаша вошала тlехьа Кампучена новкъостал а деш еина дlа-юха лела дизельни электростанцеш я гаьна ядача провинцешка болх беш.

СУРТА ТlА: Пномпенерча № 1 йолча электростанце инженераш.

ВИА — ТАСС сурт.

Вошал долча Венгре

Де лерхlар цаl да

«Советски Союза, Венгерски Халкъа Республика — социалистически доттагlлен мехкий халкъаш вlашагlтехад де лерхlараши керттера хьашташи цхьатарра хиларо, — белгалдаьккхад КПСС XXVI съезде ВСРП ЦК Хьалхарча секретара новкъоста Янош Кадара. — Вай дегаш гlоздоаха хlамаш а лагадоахкараш а цаlаш да. Массанена а хоп ванна, кхотадаларо, цхьоагlоно, цхьана гlулакхаш леладаро воай низаш совдоахаш хилар, цудухьа вай гlерт уж ма хулла чlоагlде».

Из цхьоагlо хlара денларча гlулакхашка гучаювлаш я. Пакше, масала, хьалъеш латт Венгре эггара хьалхара атомни электростанци. Советски Союзо лоаттаю цунна оборудования, укхаза болх беш ба советски специалисташ 1986 шу хьатlакхачале цхьаннена тlехьа шоллагlъяр йолаш болх бе йолалургья 440 мегаватт низ бола йиъ энергоблок.

Советски специалисташ го йиш я вай мехко гlо а деш кислородно - конверторни цех хьалъеш латтача Дунайски металлургически комбинате. Карарча пятилетке ткъо совгlа венгерски халкъа боахама лоархlаме объект хьалъеча а реконструкци еча а дакъа лоац советски специалисташа.

Мехкашта юкъерча экономически бувзамий боарама дика барометр я торговле. ВНР эггара йоккхагlа йола торгови партнер я Советски Союз, хlаьта СССР торгови бувзамаш лоаттадеча башха совгlа эшашагlа йоацача 130 пачхьалкхенна юкъе ишта ялхлагlа моттиг лоац Венгре. Тlеххьарча итт шера шоза совгlа тlакхийттай вай мехкашта юкъера товарооборот. Ер шу долалую Москве кулгаш яздаьча 1982 шера товарооборотах долча протоколага хьежжа, карарча шера дегlайоагlаргья из, хlаьта ворхl миллиард сомага а кхоачаргья. Лаьрхlа да производствана специализаци кооперировани яр дlахо шердара кlийлен тlа вlаши дукхагlа машинаш, оборудовани, прибораш лоаттае. Советски Союзера ВНР дlаккхухьаргья металл теда станокаш, горно - шахтни оборудовани, электронно - вычислительни техника, трактораш, мовхьаш кхухьа машинаш. Хьалха а санна, Советски Союзе еча поставкай чотах Іалашдергда Венгре шийна эшача доагорен бийдален меоттерча тайпай доккха дакъа. Венгрера еча импорта юкъе доккха дакъа лоац кхачани химически промышленноста йолча оборудоване, автобусаша, портальни хи тlа гlолла лелачек кранаша, дукхача наха эшача товараша.

«Видеотона» марка а йолаш

Венгре арахецача электрони вычислительни машинехи царна лаьрхlа хьаеча тайп-тайпарча периферийни устройствехи кходлагlа дакъа совгlа араш Секешфехерварерча «Видеотона» предприятеша лу. Хlанз укхаза кийчде болабеннаб «Р 11 ЕСР» яхача ЭВМ керда тайпа. 1983 шу тlакхоачаш цкъан яхаза ансамбаккха лерхl предприяте производства боарам «Видеотона» марка тlалатта из делош дунен 52 мехка йолаш а. Керттера укх ийер — Советски Союз.

Электроникана цхьана дlахо дегlайоалаю «Видеотона» кхы профилаш а — радиотехника производство. Духхьал цо йиш хулийтаргья предприяте «Жигулеш» араецара кооперации ера программана юкъе тьинаре дахьа лаца. «Видеотона» коллективо кlалахьа ахийтай Тольятте 1 100 эзар автомобильни радиоприемник.

(АПН).

Калейдоскоп

АМЕРИКАНСКИ ІАЬДАЛАГІА СУДО Ю НИИСХО

Новатора хьисапе юкъегlоргва ныо-йоркски судахо Алан Фрис американски Фемида историена. Цунна вlалла хала а дац моллагlча зуламхочох йоагlа наказани хоадас — цу гlулакха шай урагlа дахийтача кхоачам, а ба. Ихьметтел гlулакха ше гlо де йиш йолаш а ва доги суде дар. Дукхи ха йоацаш, масала, барайтта шу даьнна йола кисара хlамаш йоаха къу Джеффри Джонс бехке веш йолча материалашка леийшан воаллаш, закона хьахочо аьлар доаш суде долчунга шай урагlа а дахийте «орел» доагlа «решка» доагlа хьалиа аьнна. Из дар решетка чухьнахьа янкха сиз ха ткъаь итт ди хила деза е ткъо ди хила деза хьажа яьилга. Аьттув болаш хиннаш Джеффри — кaьха кисашка кхухдар, цудухьа ткъо ди мара тохаппар цунна...

Хlанзачул тlехьагlа «закон — фургона бекъа санна хlама я. Іа дlахьовладаьча оагlора дlа а лаоташ, яха принцип ювцар американски суда доагlача даьтъа, хетаргахьа, укх тайпара тувцо еза: «закон — цlаста шай, хьашдола оагlув тlабаниха ийша а йолаш».

ДАРЕХ ДlАКХУХЬАШ ЛАТТ ХАЛКЪА РУЗКЪА

Шер-шера къайлагlа дlахьу Перу яхача мехка нивизашкара, музеяшкара, индейцай кашамашкара лечкъаю Іалаьмате боккха мах бола къаьнарча искусства произведенеш. Хlанз а дийнадац Лимерта мехка эггара къаьнагlа йолча антропологеи археологеи Къаман музейна соакха ноябрь бетта даьча къоалах дола хабараш. Пресса аьлар цунах «мехка дерригача историе чухь эггара доккхагlа дола къоал да» аьнна. Цу дийнахьа гераш а долаш йола пхи саг маскаш а екха чувалыкхнав музее, ха деш хиннараш бийхна а байхка. Ерригаш лаьрхlача 5,5 миллион доллар мах бола долов детон изделеш а ийда балаб. Башха совгlа эшашагlа доацаш ворхl килограмм я хlамай дошал. Къуй баха моттиг йоацаш байна дlабаьннаб.

Дукхагlча даькъе искусствана гонача хьувзача делеций бе йола лочкъаль йихьа боккхача махх хlамаш, тlаккха древнеиндейски искусствах йола хlамаш Іоаяр [illegible] сага сий доаккхаш йола хlама лерхlаш болча вlашагlкхийттача Штаташкарча а, Малхбузен Европерча [illegible] иошоай доаладаьрча [illegible] хамашна [illegible].

Духхьал укх шера хьалхарча беттанашка «лаьцай» США «Іаьржача рынкела» XI—XVI бlаьшерашкара хьаьь йола 745 произведени.

«БИТЛЗ» 20 ШУ ДАЬННАЧУЛ ТlЕХЬАГlА

Йоалагlча мара белгалдаьккхар Англе «Битлз» яха ансамбла эггара хьалха эфире арадаьнна 20 шу даьд. 60-гlа шерашка хоаденнача хана деррига дунена йовзар «ливерпульски четверка». Ансамбль 12 шу хьалха сха иле а, хlана а цунах ба ма лоархlаш бола [illegible]. [illegible] лоархlарий. Лаьрхlача шай сахьата йолча программа тlа эйиар [illegible] [illegible] [illegible].

АПН.

Вlашагlкхийттача Штаташкарча шерра дукха [illegible] уйла ца еш хlаннарча администрацин [illegible] тарестеш дакъа.

[illegible]

[illegible]

ТАСС фотохроника.

ИРАЗЕ КХЕБЕ ГІЕРТАШ...

Духхе за йоацаш Грозненча юрга тІема ца хоьача берий школе хилар «Маьхка хьам берг-болаш берашца беча балха формаш» ялача темат йола семинар. Семинаре дакъа лоцуш бер школай-интернатий, спецшколай директораш, кхыберш. Тхоча из семинар дІайолавлар цу школан чоа дІачу дахьча денз. Коридорашка, спальнеш, цІенош, классашка цІена а сирла а ю.

Цхьа доьхха цІей дача сане къегар берий бІаргаш.

Лоччъадергдац аз, школе даха за чланза долча берий шин группа даьача, сона къахьйтар цу берех. Бакъда, семинар чакхдолаш ца уйла куьцелар, из куьцаллара бакъан дар цу берашта шоай дег тІера дІолзар дІахьуш бола хьехархой — воспитателаш.

Оаха ктадир бераш тешамна бе хьача хилар. Атта бац цу школерча хьехархой болх, царна за деза безаме моаной зила, кІоаргга говзал йола хьехархой хила, къахетама лораш хила, опыт йола кулинараш хила. Царех а кхыма дезарех а дика поаргІабу уш. Цу тайпара наз буаццаш дагадоз сона М. Горька «Сега кура деки» яха дешаш. Цу тайпарча коллективан балха опыт кхьча коллективашта а дІайоазийтача ниисе тургда.

Вай юкъерча школе чакхьяьхкхай «Маьхк истола тІа миштта кхьчайа», «Фу да мегаргда мокъаенника маьхкаш», «Маьхк йле — кил» тургдаь. «Са Даьхен маьхк», «Теркам ца хилара мелз», «Хатта, шоп лургдаь хьа а кхьйола а мероприятеш. Уж мероприятеш лакхарча идейно-политически боарам тІа яр.

«Теркам ца хилара мехз яхача математика кружоко чакхьяьхкхача мероприятех дуаца безам ба са. Дешархошта хьаде эйна деннача задача лоархІам бар КПСС XXVI съезда материалашта юкъера «Экономика экономни хила езаяха тІакхьехам берашка кхетабайтар. Хьехархочо С. Г. Кан-Калька дика оттадир из задача. Бераша школе доакхха дилларде а зцеш. Цо дуацар хІара дийнахьа цхьацца дешархочо юъа ца юъаш йитача 25 грамм йолча маькха чІегилгаз. Бераша сиха хьадир из задача, ца юъаш йоаьча маькха маз шера 937 сом 50 капиги хилар. Из духхьал 200 дешархо волча школе да. тІаккха берригача мехка дІалахьартІача из чот хьа вартгоацаш доккха зе да. Маьхка санна хьурмат ца деш хий, газ, электричество, кхыдар лелалой тІанна мел тургда-те за?

Семинарега ладугІаш мел хьагІар дег тІара раьза хилар кІоаргга маІач долаш кийчъяьча мероприятена. Цун тешал деш дар семинар чакхдьяьлча МагІалбикерча школа-интерната директора Б. Льянова, № 7 йолча интерната директора Л. Г. Скородумовас, хьехархой говзал лакхъяра института методисташа З. А. Сатуевас, Н. Д. Котиевас, кхычар дакъе хьалаш.

Шоай балха опыт ахьаш хьахьал дир варга тІема хоьаш доаццача берий школа директора Р. И. Лалаева. Шин хьахьал чакхдолаш цо дийцар шоай выпускникаш мичахьа къахьегаш фу деш ба. Дог хьасташ дар уж тайп-тайпарча предприятешка къахьегаш хилар. Масала, уж болх беш ба радиотехнически заводе, швейно-производственни объединенешка, царна юкъе ба кхьматтол технически Іилмай кандидаташ а. Уж ишттa хьалхадоба, цар унаццІено лорае, шийта шера шоай хьинар, кхиа ца хьадаш, шоай знамаш царна дІаяла гІерташ хьебогІа укхазара хьехархой.

Семинарега мероприятеш кийчъяьча массаза хьехархочун хІа хила белам бар са, церех ба: школа заведующи М. Д. Зосле, С. В. Зинченко, С. Г. Кан-Калька, Н. Ю. Албогачиева, Э. С. Омарова, кхыбараш.

Семинар чакхъелаш гойтар «Ленинграда блокадаех» яха художественни фильм.

Л. ГОРБАКОВА,
хьехархой говзал лакхъеча республиканский института методист.

Художественни самодеятельностага хьажар

ГРОЗНЕРЧА САМОДЕЯТЕЛЬНИ АРТИСТИЙ КХОЛЛАМ

Нохч-ГІалгІай АССР 60 шу дизара сийлена накъабахара КПСС Нохч-ГІалгІай обкома бюро, НГІ АССР Министрий Совета, облсовпрофа, ВЛКСМ обкома соцаьтта хьежова уих денощка В. И. Ленина цІерагІча культура Двореце дІайхьар художественни самодеятельноста республикански хьажара кховлагІа тур. Шоай самодеятельни кхоллам бовзийташ яр город Грозне самодеятельни коллективаш.

Шин дийнахьа укхаза хиннача концерташка гулбеннарий самукъадоаккхаш бийкар эрсий баян, вайнахьа дахчая пандар, гитара, флейта, духовой оркестр. Дог хьесташ хоза дар вайнахьа, эрсий, эрмалой, азербайджански, аргентински халхараш, иллеш, ашараш, цу кьамий хьисапе кийчбаь дегІа тІара гІирс.

ВІалла ца хиннача тайпара дика кийчъяьяр шоай программа «Красный молот» завода культура Дворецо. ХІамаш тегача производственни объединене, химикий культура Дворецо, главпочтамта, Нохч-ГІалгІай АССР Ленински комсомола преме лауреат йолча «Орга» яхача халкъа халхара ансамбла коллективаша.

Духхьал хьажаре дакъа ца лоацаш ца Іер духьа. кхтехха, лоацача хана кийчъячох тара яр В. И. Ленина культура Дворецо Т. Гончаровас кулгалду ритм-балета группа. Пхи минут совгІа ха яьккхар самодеятельни артисташ Гуно язъьча «Фауст» яхача опера юкъера «Вальпургиева буйса» аьхна балетни сцена оттаєча хана мульна дІайолаль ца йоалаш. ХІаьта ца сцена дІайолальчул тІехьагІа а массехказа сувцаш моттигаш хилар.

Хьалхарча дийнахьа гулбеннарий къаьстта терко тІеозаш яр «Красный молот» завода культура Дворецо самодеятельни коллектив. Цун кулгалхочо Папиян Сергея оттадаьча массехк халкъа халхарашта юкъе къаьстта тернам тІеозаш, самукъадоаккхаш, массанена а хоза хеташ хилар духхьал пхьа мехкарий мара юкъе а боацачи «Озорные джигитки» яхача ансамбло кхоачашдаь маІача наьха халхар. Уж санна-м паргахьа вола эІамига саг а паргвий-хьогІ ниттта дика халха аьнна хеталора нйс йоІ сцена тІа яьлча. Хьажаре баьхкачар цар самукъадоаккхаш дар «Электроприбор» завода ОТК контролера Катерманова Раисас ше мукъам а дешаш а ядаь дола «Са Даьхе» яха илли. «Чечингстройтранс» ПАТО клуба заведующе К. Канаревас даьха «Со новкъа йода», «Делале нах», «Са комсомольски къонал» яха иллеш.

Гулбеннарий бІаргаш чу хи доссийташ М. Джалила язъь «Къизал» яха стихотворени йийшар М. Огановас.

Дикалга диллача бейтала ца доахаш Іе йиш яц «Орга» яхача халхара ансамбла даь пайнахьа бегашта дола «Бокхача наьха халхар». «Зиза» яха мехкарий лирически халхар, «Кагирхой халхар». цу шин дийнахьа дуккхача коллективаша кийчъяь номераш.

БІарчча хьайццача, дег гІа сийрда лер юташ дар города самодеятельни артисташа оттадаь концерташ. Царех цхьайолча коллективай программаш профессиональничар боарамашта дІакхоачаш яр.

Р. АУШЕВ.

СУРТАШ ТІА: 1. «Озорные джигитки» яха халхар деш ба «Красный молот» завода культура Дворецо артисткаш. 2. Ше мукъам а дешаш а ядаь «Са Даьхе» яха илли дІоаолаш я Р. Катерманова.

Авторо сурт.

ЖУРНАЛИСТИЙ МУГІАРАШ ДЕГІАУХ

Укх деношка республика радио ЦІен концертин зале дукха нах гулбелар. Докка дикахетар хилар телевидене а радиовещане а йолча болхлоех, юрташкарча нахах бола корреспонденташ кийчбу школа чакхъяьккхарашта. Царна дІаделар школа чакхъяьккхара тешал деш дола свидетельстваш.

Укхаза дешаш хиннаб пенгазетий редколлегий членаш, кепайоазон, радион, телевидене активисташ, предприятешкара, колхозашкара, совхозашкара болхлой, студенташ, дешархой. Цар ладийгІад телевидене а радио а теорех, практиках йолча лекцешка, дакъа лаьцад радио редакце семинарски а практически а занятешка. Иштта Іомадаьд радио а телевидене а передачаш кийчъяр.

Школа чакхъяьккхараш даькъала а буваш царна свидетельстваш дІаделар радиовещане а телевидене а председатела заместитела М. А. Саламова, цул совгІа дийцар карарча хана корреспонденташта хьалхашка латтача декхарех.

Вежараша Александрош Викторех ПамшевгІар гулбенначарна гайтар шиъ кинофильм. Уж массане а раьза болаш тІайийцар.

С. ТАСУЕВ.

МИШТА ДАХ ШО, ХЬЕХАРХОЙ?

Духха ба Назрановски района школашка педагогически къахьегама биэза бола говзанчаш, хІаьта царех кхоалагІдола дакъа арахьара тІабаьхка хьехархой ба. Ховш ма хиллара, хьехархой профессиональни говзал лакхъе торо хулийташ дола, салаІара а быта а хьашташ диза а кхоачашхургдола хьалаш ІалашдагІа терко е еза.

Цунга хьежжа районерча юрташка болх беш вола 180 специалист шедолчунца Іалашдаьча хьехархой цІенош дах. Царех ба Экажкъонгий Юртарча № 2 йолча, СурхотІарча № 2, ІаьлиЙ-Юртарча, Яндарерча, кхыча школашка къахьегаш бола педагогаш.

ХІаьта, городе Назране арахьара хьатІабаьхкача хьехархошта лаьрхІа я хий, газ, паровой отоплени, душ чуйола общежити, тІехьарча кхаь шера хьатІабаьхкача хьехархоех лаийтта сага дика, эшаш мел долчуна Іалашъяь комунальни квартираш енлай. Даим, цахаддаш тайп-тайпара методически гІо ду къона специалисташ болх беш болча моттигашка.

Дукхача школай традиценга юкъе а дена, чІоагІденна дІаэттачарех да хІаьта болх бе дІаволалу хьехархо дика тІаэцар а из вазвар а. Къаьстта хьатІабаьхкача хьехархой вахара дика терко ю партe райкома, райисполкома. Иштта, каст-каста хьехархошта лаьрхІе доьхьйт даьтта, кхыдола наха хоатташ дола товараш.

Белгалдаккха деза, районе дукхача хана дена къахьегаш хьабоагІа хьехархой а кІезига ца хилар. Шоай дийнем, деррига хьаькъал дІалуш хьинар ца кходеш хьабоагІарех ба сайрийнарча школе болх беш йола РСФСР школе заслуженни хьехархо Р. Н. Мамарова, СССР просвещене отличник йола А. А. Пудочкина, пачхьалкхен совгІаташца белгалбаьха Л. И. Гридасова, Н. М. Гришин, кхыбараш.

Арахьара хьатІабаьхкача хьехархой шоаш къахьегача дукхача шерашка балха тІа дикка летІабаьхнаб. Царех цхьабараш кулгалдеча балхаш тІа ба. Хьехархо йолаш шийй къахьегама шикъ дІабоалабаь Ф. Л. Моргоева районо инспектор я, В. Н. Калашникова райисполкома бехктокхаме секретарь я, иштта кхы дІахо а.

Бакъда, хьатІабаьхкача хьехархошта эшаш дола жилищно-бытовой хьаьлташ цхьайолча юрташка во кхоачашдарах, салаІар во оттадаь хиларах специалисташ ца тоьаш хул районе. КІезига уйла ю цар вахара хьалаш тоадара моттигерча совхозий кулгалхоша а. Масала, Пседах-Кертерча № 1 йолча, Экажкъонгий-Юртарча № 1 йолча, Пхьилекъонгий-Юртарча № 1 йолча школашка бола бу педагогаш бах цхьанна хІамайца Іалашдаь доаццача, моцагІа дена капитальни ремонт е саьча хьехархой цІеношка. ХІаьта хьехархоша чуІе дІаяла шоай довлахьа цаІ квартира йоацаш я Дошлакъий-Юртара №№ 1, 2 йола, ІаьлиЙ-Юртара, Яндарера. Долакха-Юртара бархІ шера деша школаш. Керда специалисташ баьхкача уж чубитар деха дезаш хул моттигерча нахага. Цу тайпарча вахаро салаІара новкъарло ярал совгІа, балха тІа а новкъарло ерьи. Духхьал цхьан Экажкъонгий-Юрта мара деша даха ха кланза долча берий учреждене яц. Шоай бераш дІадала моттиг ца хилар бахьан долаш укх тІехьарча кхаь шера районера дІабахаб 23 процент педагогаш.

Теша безам ба лакхе белгалдаьха кхоачамбоацараш дІадоахаргхиларах а моттигерча совхозаша шоай юртарча кагирхой вахар санъергамегІа хилийтара тернам тІабохийтаргхиларах а.

Г. РЕВИНА,
Назрановски района халкъа образоване отдела инспектор.

Пайдане семинар

Духха за йоацаш ГІойтІарча культура ЦІагІа чакхъяьлар Урус-Мартановски районерча киносета болхлой семинар. Из тетаьяр СССР, Нохч-ГІалгІай автономе 60 шу дизараш, Нохч-ГІалгІайче шийй лоІамагІа Россе юкъейха 200 шу дизара. Семинаре дакъа лоацаш бар вай республика пачхьалкхен кино методически кабинета болхлой.

Семинар чакхъяьнначул тІехьагІа культура ЦІагІа хинначарна доккха цІей хилар укхаза хиннача мероприятех. Хоалуш дар уж доьга духхача хана доаз кийчъяь хиннилга.

Культура ЦІен фойе хьалтехха йоахк хоза язъяь «СССР-а 60 шу», «Нохч-ГІалгІайче-селхан, тахан, кховна» яха стендаш, цІейшта хетаяь транспаранташ.

ЧІоагІа раьза болаш тІайийцар гулбенначар Еррицесоюзни Еррироссийски конкурсай лауреат Эдилов Шамхан художественни кулгалхо а керттера балетмейстер а вола «Кавказ» яха иллей халхарей ансамбль. Гуш дар из коллектив наха славш йовзаш хилар. Цун репертуаре дар халкъа иллеш, санхердаме дуцараш, халхараш.

Зовне а самукъадоаккхаш а яр коллектива доакъашхой Хасанова Светай, Магомадова Майдата, Исмаилова Малинай, Батаев Вахи, Айдамирова Умайса, иштта кхыбарий а оазаш. Художественни самодеятельноста концерт чакхдаьлча «Энрана тІа приключенчески фильм» яха киносайре хилар. Цунга хьажа лоаргаш дукха бар, хІана аьлча ГІойтІа яттара тьалха хулаш яр цу тайпара мероприятеш.

Киносайре дІахьоцо бесам тІаозаш, массайар кхетаргволаш приключенчески жанрах дола фильмех дийцар. Цун къамаьлаца цхьатарра хьоккаш яр «Трактир на Пятницкой», «ГІомара ерзий кІай малх», «Наьхачарна юкъе шийтар, шийчарна юкъе наьхавар», «Мертвый сезон», «Транссибирский экспресс» яхача фильмашкара фрагменташ.

Киносайре яьлча «Джульбарс» яха художественни фильм хьенхар укхаза.

В. КОВАЛЕВА.

Редактор Т. А. ТЕБОЕВ.

Пионерий гІулакхаш

Грозненча № 42 йолча юкъерча школера пионераш «хІара отряда-ударник гІулакх, хІара пионера-къахьегама декхар» яхача девизах бахаш а къахьегаш а ба.

Ер шу дІадолалуш дружина Совета председатель йолча Володина Ленас дика гІуланхаш дара тІахьийхар пионераш. Иштта хьахилар «Тимуровец» яха штаб. Шоаш мичахьа пакъабаргба хьожаш аптеке, почте, берий беша бахa хилар пионераш. № 89 йолча аптеке шущингаш эшалта хайра нарна. «Тимуровец» яхача штабо «Аптека» яха операци дІакхайкайир школе. Бераша гулйир шин эзар совгІа шущинг, къаьстта белгалъяьлар 3-а класс, цар гулйир 512 шущинг. Шоаш шефаш болча берий беша ков лостам бир, басараш хьохкаш новкъостал дир.

4 б классерча пионера Иванов Сережайна а коравьда гІулакх. Школерча столове пхьегІаш йила новкъостал ду цо. Из маІача наьха гІулакх дац аьнна хет. Бакъда, Сережа тІера ва цу балха. Цунна бІарахьеме кхьча бераша а бу из болх.

ПиълагІа четверть дІайолалуча керда приказ техар штабо:

— ХІара штаба члена декхар да школа йолча микрорайоне ягІача гаьнашта Іуналде, доалде, — аьнна.

Пионерски организаце дІейна духьала болхаш штаба пионераша лаьрхІар микрорайона ерриге улицаш кийчъе, хоахе. Кхоаза субботникех аналаьнна новнаш улицаш цІенъеш хинчад бераш. ХІаьта цар даь балхаш бІарг тІаоттташ дика хул.

Р. ДУДНИКОВА.

ТОРГОВЛЕ ПРЕДПРИЯТЕШКА ЦІЕРАШ ЮВЛАРА КХЕРАМЗЛЕН БОКЪОНАШ

Торговле предприятешка цІераш юворах доккха материальни зе хул кІора шера, хІаьта цхьайолча хана хулаш хулаш моттигаш а нийсалу (наз боагІбеш, чоъхаш хулаш, кхьматтол бош а).

ЦІераш ца юовьтара базай, складий, тикай кулгалхоша каст-каста гІулакхаш дича наза юкъе цІераш ювлара кхерамзлен правилаш дІайоазийташ инструктажаш е йоагІа. Балха тІа хилийта йиш яц цІераш ювлара духьалара правилаш йовзаш болца наз.

Торговле болхлой декхарийла ба чІоагІа лора е еш цІераш ювлара кхерамзлен укх тайпара правилаш цІена хоачашъе:

— базай, складий, тикай помещенеши территори цІена лоттае, хІаьта болх чакхбаьнначул тІехьагІа упаковочни материал, отходаш, кухаш цІенъь дІайоазаш хила;

— ерригача зданешта пергІатта тІаеаза йиш йолаш уж мукъа хилийта еза. Зданешта юкъера цІи ялара дуьхьара йоаккъаш материалаш, оборудовани, упаковочни тара, транспорт дІаустташ дІакъуала йиш яц;

— цІенашта юкъера йоагъаш, чукъра бувла моттигаш, уйчена, тамбураш, йолмаш, пагІаш масса зама тоадаь, сов хІамаш латташ дІалийца доаццаш мукъа хила деза;

— стеллажаш тІа лоттадеш доаца товараш складашка сакнаш даь дІаоттадаь хила, хІаьта иштта саьнаштан пенаштан юкъе 0,8 метр кІоэзигагІа йоацаш юъ нита хила деза. Складе наІараша дуьхьала наІара шоррала, бакъда, цхьан метрал кІоэзигагІа йоацаш, мукъа моттиг хилийта еза;

— складашка, торгови помещенешка дадача товараштан светильникаштан юкъера юъ 0,5 метрал кІоэзигагІа йоацаш хила еза;

— сиха лоталуш дола товараши материалаши чуйолча складий помещенешка, хІаьта иштта йоагаш йола упаковка тІайоалла товараш, светильникаш защитни колпакаш тІайоазнаш хила еза;

— складашка гІаьле уазийта йиш яц. ГІаьле уазийта мегаргъя цІи йоаяра средстваштан урнашцан Іалашъяь йолча лаьрххІа цу гІулакха къоастаьча моттигашка.

— базай, складий зданешкан помещенешкан гІирсаш хьалде, кхыдола гІишлош бензаш де мегаргда аллаза пеннахьалкхен пожарни надзора бакъонагІа.

Складий помещенешара дадчан конструкцеш штукатурка яь е цІи ярггІоацаш лаьрххІача составаца обработка яь хила еза.

Складаш, базаш, торгови помещенеш духхагІча дакъе централни отоплене системаца кийчъяь хила еза.

Хама йола пешкаш уттае йиш яц. Сердал талача приборашта электросетан заддаза тІакьожам лоаттабе беза. Электричествоца йІоахъеш йола, тучкаьа спираль йоаллаш йола прибораш лелае бокъо яц.

Торгови залаш, палаткаш, киоскаш йІоахъяра лелае йоагІа РБЭ-2,2 яха электрорадиатораш.

Болх чакхбаьнначул тІеьагІа складашкан торгови помещенешкан (тикашта сердал талечунгара дІанийсхача) электрорубильникаца электросеть дІайоаа йиш йолаш хила еза, хІаьта рубильник складал аратьара йоалаш хила еза.

Складашка дежурни сердал йоагаш хилийта мегІац. Тикай витринашта сердал хилийтара шийй къаьстта электрически проводка хила еза.

Электроосветительни сеташи электроприбораши лелае бокъо яц:

а) изоляци телла йола электросета провод боаллаш хилча;

б) сеть лораяра шоаш хьаяь тайп-тайпара предохранителаш оттаь хилча;

в) барзкъаш сурташ кхалъазнара электропроводаши роликаши лелае бокъо яц. хІаьта иштта обоашца дІакхъайлаьхе, мебель, кхыйола боалама инвентарь дуьхьала уттаеш уж кхаьллаьха хилча;

г) еза выключателаш, розеткаш, патронаш йоакхаш хилча.

Тикаш, складаш, базаш Іалашъяь хила еза эггара хьалхарча юзьига цІи йоаяра эшаргІолча средстваца.

Складашка, базашка, тикашка, кхыйолча товарни точкашка цІераш ювлара кхерамзлен правилаш лораеІ

НГІАССР МВД пожарни охрана управлени.
ВДПО Нохч-ГІалгІай республикански совет.

ТЕЛЕВИДЕНИ

29 АПРЕЛЬ
I ПРОГРАММА

8.00 — «Ха».
8.40 — «Мичча [illegible] зурналаш».
9.35 — Фильм — бераша. «Преключене Толи Клюквина».
10.30 — Планета вахара. «Оаха хьалха...». Документальни фильм.
10.55 — Фильм-концерт.
11.20 — «Кердадараш».
14.30 — «Кердадараш».
14.50 — Телевизионни документальни фильмай программа.
15.30 — Миллионий ленински университет. Социалистически интернационализм капиталистически мехкашкара расовий къамкаш [illegible] политикех.
16.00 — Хоккейх йола дуней чемпионат. Финальни группа дахьалаццартой матч. Финляндера передача. Перерыве (17.30) — Экономика экам болаш хила еза. Наьнево-Франковски областа город Калушерча «Хлорвинил» яхача объединене Щекински метод тахъейоаллара опытах.
18.30 — «Санъердаме хотнаш».
18.45 — «Тахан дуней тІа».
19.00 — Футболах йола СССР Кубок. Айфинал. «Динамо» (Киев) — «Динамо» (Тбилиси).
21.00 — «Ха».
21.35 — Хоккейх йола дуней чемпионат. Финальни группа даьхьалаццартой матч. Финляндера передача.
23.35 — «Тахан дуней тІа».

II ПРОГРАММА

8.00 — Іуйранара гимнастика.
8.20 — «Балхаш». Телевизионни документальни фильм.
8.35, 12.05 — «Наьна школа».
9.05, 11.05 — Испански мотт.
9.35, 10.35 — Юкъара биологи 10 класс.
10.05 — ПТУ дешархошта. В. И. Ленин Л. Н. Толстой лаьца.
11.35, 12.35 — А. П. Чехов. «Болий беше», 8 класс.
13.05 — «Довзаш де [illegible] чилде». Къонача техникашта лаьрхІа йола передача.
13.50 — «Отставке вола полковник». Субтитраша дола художественни фильм.
15.20 — «Кердадараш».
17.00 — Маца харжа еза профессий.
17.40 — Фильм.
17.50 — Тахан агитпункташка. КПСС Ленински райкома секретара М. Н. Синельниковай выступлене.
18.00 — «Нохч-ГІалгІайчен тІолах».
18.20 — Мультипликационни фильм.
18.30 — «Са мотт, са вахар» (гІалгІай меттала).
19.00 — Нохч-ГІалгІайче [illegible]

[illegible]

19.25 — «Мамараш хьахьегачан цІей» (гІалгІай меттала).
20.00 — «Бейса даьхьала кийла шуи, бераш!».
20.15 — Композитор [illegible] кхоллараш дола фильм-концерт.
21.00 — «Ха».
21.35 — «Йоль фарди» яхача телевизионни художественни фильма премьера.

РАДИО

29 АПРЕЛЬ

[illegible]

30 АПРЕЛЬ

[illegible]

Хоттамаш

[illegible]

«ФЕЛЬЕТОНА МЕТТЕЛ» ЯЗДАЬЧУЛ ТІЕХЬАГІА

«Машина чу нукхаш [illegible]» яхаш яр 1981 шера 3 декабре «Сердало» тІа фельетона меттел язьйна материал. [illegible]

[illegible]

ТХА АДРЕС: 364007, г. Грозный, Мопровцев уг., 02. Телефонаш: редактора — 2-45-87; [illegible]

НАШ АДРЕС: 364037, г. Грозный, ул. Моаровцев, 02. Телефоны: редактора — 2-45-87; [illegible]

«Грозненский рабочий» редакции типография. Моаровцев, 02. [illegible]

Газет эрадува шинарех ерси, кхаттен теношка.